

אוצר הליכות

נלקט ונערך מתוך שיעורי
הרב אלטר אליהו מרמורשטיין שליט"א
מו"ץ ומח"ס אוצר הליכות ועוד

יום הכיפורים תשפ"ז

ערב יוה"כ

ז. אף אָבֵל רח"ל מותר ברחיצה זו אחר המנחה, שעה או שעתיים קודם הלילה (משנ"ב סי' תר"ו סק"ה).

מצות אכילה

א. מצוה לאכול בערב יוה"כ ולהרבות בסעודה. דכתיב 'וענייתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב', היה לו לכתוב בתשעה לחודש בערב תענו את נפשותיכם וכו', ומדכתיב 'וענייתם וכו', בתשעה לחודש' משמע שיתענו בתשעה, ובאמת יוה"כ אינו אלא בעשרה לחודש, וקבלו חז"ל דאדרבא מצוה מן התורה לאכול בעיו"כ. ורצה הקדוש ברוך הוא ליתן שכר בעד האכילה כאלו התענו, שאינו דומה מצוה שיש בו צער כמו שאמרו לפום צערא אגרא, אילו כתב בט' לחודש תאכלו לא היה לנו שכר אלא כמקיים מצותו ע"י אכילה, ולכן שינה הכתוב וכתב מצות אכילה בלשון תענית, שיהיה נחשב אכילה זו לפני הקדוש ברוך הוא כאילו היה תענית כדי ליתן שכר כמקיים מצוה בצער עינוי (סי' תר"ד ס"א, משנ"ב סק"א).

ב. מצוה לאכול דגים בסעודת הבוקר, ועיין בטור מה שמביא מהמדרש על חייט שקנה דג במזון רב (סי' תר"ד).

ג. ולא יאכל ולא ישתה מאכלי חלב חם, שום וביצים, כל היום.

א. בתפילת שחרית אין אומרים מזמור לתודה, ואין אומרים נפילת אפיים, ולמנצח. (סי' תר"ד ס"ב).

ב. אָבֵל רח"ל מתפלל כשליח ציבור (משנ"ב סי' קל"ב מאמר קדישין - שאפילו כשלא אומרים למנצח נהגו להתפלל כש"צ).

ג. נוהגין לילך על קברי צדיקים ומרבין בצדקה, והכל מנהג יפה (מטה אפרים סי' תר"ד ס"ד).

ד. עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר עד שיפייסנו (סי' תר"ו ס"א).

ז. מנהג לטבול בעיו"כ (שו"ע סי' תר"ו ס"ד, משנ"ב סק"ז). וכתב המטה אפרים (סי' תר"ו ס"ח) דחייב כל אדם לטהר את עצמו ביוה"כ ולטבול שיהיה טהור מטומאת קרי וגם לשם תשובה ... ויש לדקדק בחציצה יותר מבשאר טבילות שטובלים בכל ימות השנה שאין מדקדקין בה כ"כ.

ה. יטבול קודם תפילת המנחה (מט"א סי' תר"ו ס"ח).

ו. מעיקר הדין די טבילה אחת, אבל כתב המג"א (סק"ח) בשם הרוקח וכן מובא בט"ז (סק"ה) לטבול שלש פעמים משום תשובה.

ישמח לב מבקשי ה'
בשורה טובה: שוב ניתן להשיג את הספר הנפלא

אוצר הליכות

תמצית הלכות למועדי השנה הודאות הנהגות למעשה
בשפה ברורה ונעימה שווה לכל נפש

מיוסד ע"פ פסקי מרנא השבט ה'ר"י זי"ע
ויברח"ט א גדולי תלמידיו שליט"א

נכתב ונסדר ע"י

הרב אלטר אליהו מרמורשטיין שליט"א

רב ומו"ץ בברכפלד

הבא הלכה אל ביתך

סעודה המפסקת

א. לעת ערב אוכלין סעודה המפסקת, ונוהגין לטבול פרוסת המוציא בדבש כמו בראש השנה. ואין לאכול אלא דברים שהם קלים להתעכל כגון בשר עוף, ונוהגין שאין אוכלים דגים בסעודה זו. ולא יאכל ולא ישתה דברים המחממים, כגון מאכלים המתובלים בבשמים וכרום (ועוד כנכתב לעיל בעניין מצות אכילה). ויזהר מאד להוסיף מחול על הקודש, דהיינו שיפסיק מלאכול מבעוד יום קצת קודם בין השמשות (קשו"ע סי' קל"א סי"ב).

ב. אם רוצה לשתות או לאכול אחרי ברכת המזון יאמר שאינו מקבל עליו התענית (סי' תר"ח משנ"ב סק"ב).

ג. יזהר בנטילת ידיים של מים אחרונים.

ד. אם מסובין שלשה או יותר נהגו שבעל הבית מזמן על הכוס ואח"כ ישתה מן הכוס רביעית, ויברך ברכה אחרונה. ויברכו ברכת המזון בכוונה עצומה על גאולתנו ופדות נפשנו והזמנת פרנסתנו בריוח וברחמים וחיים ושלוש וכל טוב (מט"א סי' תרי"ט ס"א).¹

ה. השותה מים לאחר סעודה המפסקת או כשמיגיע לבית הכנסת, ואף אם אינו צמא, ושותה רק כדי שלא יהיה צמא ביוהכ"פ, מברך על השתיה (שו"ת שבט הלוי ח"ט סי' מ"ב וחי"מ מ"ב י').

הכנות ליום הקדוש

א. כתיב לקדוש ה' מכובד, ודרשין זה יום הכפורים שאין בו אכילה ושתיה, **מצוה לכבדו בכסות נקיה ובנרות**, לכן מציעין גם בבית הכנסת מצעות נאות ומרבינ בנרות שנקראו כבוד, שנאמר באורים כבוד ה' ומתרגמינ בפנסיא יקרו ה', קודם בין השמשות פורסין מפות על השולחנות ומדליקין נרות בבית כמו בערב שבת. ויש להדליק נר בחדר ששוכב שם (קשו"ע סי' קל"א סי"ד).

ב. בליל יום כיפור מתפללים עם טלית לכך יתעטף מבעוד יום, ואם איחר להתעטף עד הלילה לא יברך (סי' י"ח ס"א). ובבין השמשות נחלקו האחרונים אם יכול לברך², אבל אם מסתפק אם הגיע בין השמשות כתב המשנ"ב

אבל חלב המעורב בתבשיל או טי"א עם חלב אפשר דבטל ברוב (רמ"א סי' תר"ח ס"ד, משנ"ב סקט"ז וסקי"ח).

ד. נוהגין שבערב יום כיפור עושים חלות עגולות. וכתב בשל"ה דיש קצת רמז לבצוע על לחם משנה (אלף המגן סי' תר"ד סקמ"ב). ונוהגים לטבול פרוסת המוציא בדבש.

תפילת מנחה

א. ברוב המקומות שבמדינות אלו נוהגים שמחלקים צדקה לעניים בדרך הליכה לבית הכנסת לתפילת המנחה (מט"א סי' תר"ז ס"ג).

ב. מתפללין מנחה בעוד היום גדול בזמן מנחה גדולה או סמוך לה, לפי שמאריכין הרבה בתפילת המנחה וביו"ד, ואח"כ צריך לחזור ולשוב לביתו לאכול סעודה המפסקת. ונוהגים ללבוש בגדי שבת לתפילת המנחה (מט"א סי' תר"ז ס"א).

ג. כל הקהל לוקים מלקות ארבעים אחר תפילת המנחה, שמתוך כך יתן אל לבו לשוב מעבירות שבדו (שו"ע סי' תר"ז ס"ו, ועיין שם בדברי הרמ"א). ויש שלא נהגו ללקות.

ד. המנהג שהאב והאם מברכין את הבנים ואת הבנות קודם שנכנסין לבית הכנסת שאז כבר חל קדושת היום ושערי הרחמים נפתחו. ומתפללים בברכה זו שיחתמו לחיים טובים ושיהא לבם נכון ביראת ה'. ומתחננים בבכי ובדמעות שתקובל תפלתם. וגם הבנים והבנות מתעוררים שילכו בדרך טובים וארחות צדיקים ישמרו. (קיצור ש"ע סי' קלא סט"ז ומט"א סי' תרי"ט ס"ב, ועיין בסוף בספרי "אוצר הליכות" נוסח לברך הבנות בשם הפלא יועץ)

ה. ויש שהולכים גם לקרוביהם שהם תלמידי חכמים וצדיקים שיברכו אותם, ומבקשים מהם שיתפללו גם בעדם ביום הקדוש והנורא. ויש להקדים לעשות כן בעוד היום גדול, כי לעת ערב ראוי שיהיו נכונים לקבל קדושת היום בהשקט וישוב הדעת (קשו"ע סי' קלא סט"ז). נוסח הברכה, כפי שנדפס במחזור. מרנא השבט הלוי זצ"ל היה מברך בנוסח החיי אדם. וכן היה מברך בשנים קדמוניות לאחר תפילת המנחה כל תלמיד ותלמיד, והניח ידיו על ראשם.

עיטורי האוצר

1. יש נהגו שהולכין עוד פעם לטבול קודם הליכה לבית הכנסת, כדי לקבל עליו קדושת היום בטהרה, אך צריך שיהיה עוד היום גדול, לכן יש קצת שנמנעים מלטבול קודם הלילה (מט"א סי' תרי"ט ס"ג).

2. מדברי המג"א בסק"ד משמע דאפילו בבין השמשות מותר לברך עד צה"כ, וטעמו דהלא בציצית לא כתיב יום רק וראיתם אותו משמע כל זמן שנוכל לראות, וכן פסק בעל דרך החיים, ובספר מטה אפרים ראיתי שמחמיר בזה (משנ"ב סי' י"ח סק"ז). בשו"ע הרב סק"ח כתב דעד צאת הכוכבים יכול לברך, אבל בפסקי הסיידור כ' 'ולא בערב אחר תחילת השקיעה שאז הוא תחילת בין השמשות'. ועיין בס' קצות השלחן סי' ז' בבדי השלחן הערה ג'. ולהלכה למעשה בבין השמשות בליל יוה"כ לא יברך, עיין מטה אפרים סי' תרי"ט ס"ז ובאלף למטה ובאלף המגן שם (שמעתי ממו"ר הגאון הגדול רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א).

ב. וידליקו נרות שידלקו לפחות עד שיחזור מבית הכנסת (קיצור הל' מועדים להגרש"ד זצ"ל א' פ"ט).

ג. מברכים 'אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של יום הכיפורים' ו'שהחיינו' [ולא תברך שוב בבית הכנסת עם השליח ציבור כשמברך שהחיינו לאחר תפילת כל נדרי קודם ברכו].

ד. **אשה שעושה תנאי** שאינה רוצה לקבל יום הכיפורים בהדלקת הנרות, בעת הצורך כגון שרוצה אח"כ לנסוע ברכב לבית הכנסת, או שרוצה לשתות אח"כ אינה יכולה לברך שהחיינו בהדלקת הנרות, ותברך עם הציבור לאחר כל נדרי, כי אם מברכת שהחיינו לא מהני תנאי (שש"כ פ' מ"ג ס' כ"ג). ולכתחילה בעלה או אחד מבני הבית הגדולים יקבל קדושת יום הכיפורים בשעת הדלקת הנרות לכל הפחות 10 דקות אחר הדלקת הנרות (עיין שו"ע הרב ס' רס"ג ס"א וקו"א, הגרמ"ש קליין שליט"א).

ה. לאחר הדלקת הנרות מקבלת קדושת היום (כל חמשה עינים של יוה"כ). ולכן יש להסיר את הנעליים לפני הדלקת הנרות.

כניסת יום הכיפורים

א. אוכלים ומפסיקים קודם בין השמשות שצריך להוסיף מחול על הקודש (שו"ע ס' תר"ח ס"א). מעיקר הדין די להוסיף ארבע דקות (שו"ע הרב בסידור), ולכתחילה עשרים ושתיים דקות (ע"פ היראים ועוד ארבע דקות תוס' שבת וכשי" שו"ע הרב). (שמעתי ממו"ר הגאון הגדול רבי י"מ שטרן שליט"א).

ב. נכון שטרם כניסת יום הכיפורים יאמר בלחש הוידוי הקצר אשמנו וכו', לפי שהוא התחלת הכפרה להיכנס ליום הכיפורים בתשובה, והוא עיקר מצות תשובה מן הדין (מט"א ס' תר"ט ס"ח).⁶

ג. יום הכיפורים לילו כיומו לכל דבר, דכתיב מערב עד ערב. ומה הם הדברים האסורים בו: מלאכה, אכילה, שתייה, רחיצה, סיכה, נעילת הסנדל, ותשמיש המטה. ואין חיוב כרת אלא על מלאכה ואכילה ושתייה (שו"ע ס' תר"א משנ"ב סק"א).

(שם סק"ז) דנראה דיכול לברך. ויבדוק הציציות קודם הברכה (ס' ח' ס"ט).

ג. נוהגין ללבוש את הקיטל שהוא בגד מתים ועל ידי זה לב האדם נכנע ונשבר, וגם האבל יכול ללבוש. וכיון שהוא בגד מיוחד לתפלה לא ילך בו לבית הכסא.³ גם הנשים לובשות בגדים לבנים ונקיים לכבוד היום אך לא יקשטו את עצמן בתכשיטין מפני אימת הדין (קש"ע ס' קל"א סט"ו).

ד. מנהגו של מרנא השבט הלוי זצ"ל אף לחבוש לראשו מצנפת לבנה [הנקרא הייב"ל] כמנהג אשכנז (ג' הליכות שבה"ל). ועיין בשו"ת שיח יצחק (ס' ש"י) שמביא סימוכין למנהג.

ה. חתן בשנה ראשונה, יש נוהגים ללבוש ויש שלא ללבוש, ודעת מרנא השבט הלוי זצ"ל ללבוש קיטל⁴ (ג' הליכות שבט הלוי).

ו. צריך להדליק כל איש נר בערב יוה"כ והוא נקרא נר החיים או נר הבריא⁵ (רמ"א ס' תר"י ס"ד). מפני שביום הכפורים ירד משה עם הלוחות השניות, והתורה נקראת נר (קש"ע ס' קל"א סק"ו). אבל אשה לא מדליקה אפילו אין לה בעל (ס' תר"י משנ"ב סק"י). ואם האשה רוצה הרשות בידה, (מט"א ס' תר"ג ס"ח).

ז. ומדליקין עוד נר למי שנפטרו הוריו רח"ל, לע"נ, ומעיקר הדין מספיק נר אחד לשתי הוריו (שם משנ"ב סק"ב). וכתב הלבוש (סק"ג) שיש לנפטרים נחת רוח מכך, והמשנ"ב (שם) הביא שיש להם אף כפרה מזה. ונרות אלו ידלקו בבית הכנסת (מט"א ס' תר"ג ס"ח). וכשמדליק הנר יאמר הריני מדליק נר זה לכבוד יוה"כ, לע"נ אבי או אמי או הוריי (שם כה"ח סק"ז כ"ח).

ח. ונכון להדליק נר נוסף בשביל ההבדלה במוצאי יום הכיפורים לברך עליו ברכת מאורי האש (ס' תרכ"ד סק"ג).

הדלקת הנרות

א. מדליקים את הנרות ומברכים אחר ההדלקה כמו בשבת.

עיטורי האוצר

3. אבל הלבשו גם בסעודת ר"ה דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל דאינו נחשב לבגד של תפילה. וכן הנכנס רק להשתין אפילו מיושב בבית הכסא קבוע א"צ להסירו (מטה אפרים ס' תר"י ס"ב, כף החיים סקל"ז).

4. עיין בשו"ת מהר"ם שיק ח"א ס' כ"ח.

5. כתב במטה אפרים ס' תר"ג ס"ח ונר הבריא נוהגין לעשות נר גדול ונר נשמה עושין קטן עיי"ש.

6. בכניסת היום קודם כל נדרי היה מרנא השבט הלוי זצ"ל דורש בהתעוררות רבה, בדר"כ היה מתחיל 'אמר ר"ע אשריכם ישראל מי מטהר אתכם' וכו', והיה מזכיר לטובה את גדולי ישראל שנסתלקו באותו שנה (תושבי זכרון מאיר ומתפללי בית מדרשו).

ד. כשיעור משנתו יטול ידיו ג"פ בסרוגין, ויזהר שלא יטול כדרך שהוא נוטל כל השנה אלא רק עד סוף קשרי אצבעותיו⁸, והפנים לא ירחץ כלל, ואפילו העינים לא ירחץ רק אם יש לו לפלוף בעין שאינו יכול להסירו בלא לחלוח מים (מט"א סי' תר"ט סכ"ז).

ה. לאחר היציאה מבית הכסא יכול ליטול ידיו פעם אחת או שלש פעמים כפי שנוהג כל השנה, אבל רק עד סוף קשרי אצבעותיו (מט"א סי' תר"ט סכ"ט).

שחרית

א. משכימים לבית המדרש, והוא אחד מחמשת ההשכמות הנהוגות בשנה (טור סי' תר"כ).

ב. בשעת ברכת עטיפת הטלית יכוון בשעת הברכה על כל משך זמן התפילה... ואפילו בדיעבד שלא כיון קודם הברכה ודעתו היה בעת שפשט הטלית שיחזור ויתעטף בו, גם כן אין צריך לחזור ולברך. ואם נשאר עליו הטלית קטן אף שלא היה דעתו שיחזור וילבשנו רק בסתמא גם כן אין צריך לחזור ולברך על הטלית גדול (אלף המגן סי' תקפ"ד סק"א)⁹ עיי"ש. ואם מחליף לטלית אחרת צריך לברך.

ג. שליח הציבור מתחיל לומר אדון עולם¹⁰ ויגדל¹¹. וינגן בניגון יפה המתקן ומקובל בכל תפוצות ישראל (מט"א סי' תקפ"ד ס"ה). ויש מקומות שאין אומרים יגדל.

ד. המאריכים בפסוקי דזמרה יזהרו לקרוא קריאת שמע בזמנה קודם התפלה (סי' מ"ו ס"ט).

ה. יהדר לברך ברכות השחר בקול רם כדי שחבירו יענה אמן¹². ויש שכתב שנכון שיהיו שניים שומעים ברכותיו ויענו עליהם אמן (מחצית השקל סי' ו' סק"ט בשם הרמ"ע).

א. בעת הוידוי בכל יום הכיפורים צריך לעמוד ולהתודות, דהכי הוי דרך הכנעה טפי ומתודה בלב שלם, וטוב שישהה כמו במודים, ולא יסמוך על דבר שאם ינטל אותו דבר יפול, ואפילו כששומע מהשליח ציבור והוא התודה כבר, צריך לעמוד. והרמ"א כ' שיחזור ויתודה עם השליח ציבור. (שו"ע ורמ"א סי' תר"ז ס"ג, משנ"ב סק"י).

ב. העמידה צריכה להיות מעיקר הדין עד אחר על חטאים שאנו חייבים עליהם ארבע מיתות ב"ד, לגבי זקן או חולה עיין לקמן דיני קטן זקן וחולה.

ג. בשעת אמירת הוידוי כשמזכיר החטא יכה באגרופ על החזה או על הלב כלומר אתה גרמת לי שאחטא (משנ"ב סי' תר"ז סק"א).

ד. בשעת אמירת הוידוי מותר לענות אמן קדיש קדושה ומודים. ואם לא אמר יהיו לרצון קודם הוידוי יאמר עתה ואח"כ יענה כהלכתו. מטה אפרים (סי' תר"ז ס"ו), אלף המגן אות ב'.

ה. נערה או אשה הטרודה בטיפול בטף, ואינה יכולה להתפלל, לכל הפחות תזכור לומר ווידוי.

שכיבה וקומה

א. טרם ישכב יקרא קריאת שמע כמו בשאר הלילות⁷ (מט"א סכ"ד).

ב. יכין מים לנטילת ידים וכלי ריקן שיטול ידיו לתוכו ויעמיד אותו סמוך לו (מט"א סי' תר"ט סכ"ז).

ג. כשישכב יזהר שלא יכסה עצמו בכרים וכסתות המחממין את הגוף (מט"א סי' תר"ט סכ"ח).

עיטורי האוצר

7. בליל יוה"כ טוב מאוד לומר הנוסח רבש"ע שנדפס בסידורים קודם השינה. וגם מי שאינו נוהג לאומרו בכל לילה צריך ליהזר מאוד בלילה הזה לאומרו (משמרת שלום סי' מ"ב ס"ב).

8. מה דמועיל ביום הכפורים ובתשעה באב עד קשרי אצבעות כתב הכף החיים בשם מהר"י צמח בעולת תמיד דף י"ז ע"ב ביום הכפורים אינה שולטת וביום תשעה באב אינה מקפדת על דבר מועט כזה כי כל היום שלה בעונותינו. (סי' ד' סק"ד). ואולי לכן לא נהגו ליטול ידיים כרגיל במוצאי יו"כ כמו שיש שנהגו במוצאי ת"ב.

9. ועיין עוד מטה אפרים סי' תקפ"ד ס"ד, ועיין בספרי "אוצר הליכות" עמוד פ"ט עיי"ש באריכות. המסיר טליתו בהפסקה והולך לישון צריך לברך שוב על הטלית (שמעתי מהגר"י דרברמדיקר שליט"א בשם הגאון הגדול רבי מ"ש קליין שליט"א ועוד, וע"ע משנ"ב סי' ח' משנ"ב סקמ"ב).

10. כתב הרה"ק האוהב ישראל מאפסא זצ"ל טעם שתקנו לאמרו קודם התפילה, כי הוא מסירת מודעה שעל כוונה זו יזכור השמות. וכתב במטה משה בשם רבי יהודה החסיד ורב האי גאון ורב שרירא גאון ז"ל 'שכל מי שמכוון בעת התחלת אדון עולם ערב אני בדבר שתפילתו נשמעת ואין שטן מקטרג על תפילתו ואין לו שטן ופגע רע בראש השנה' (אלף המגן סי' תקפ"ד סק"ב).

11. פיוט יגדל נהג מרנא השבט הלוי זצ"ל לאמרו בנעימה מיוחדת כנהוג מקדמת דנא (גיליונות הליכות שבט הלוי).

12. עיין רבינו בחיי פ' בשלח (י"ד ל"א) שמבאר את דברי חז"ל גדול העונה אמן יותר מן המברך, "כי המברך מעיד בברכתו של הקב"ה שהוא מקור הברכה, והעונה אמן הוא מקיים השטר והוא העיקר, שאין קיום העדות בעד ראשון אלא בעד שני שהעדות נגמר על ידו, והעונה אמן הוא העד

זצ"ל לומר בשנה ראשונה. אבל לשואלים ייעץ דאם מתפלל במקום שהמנהג לצאת ינהג כמנהגם ויעמוד סמוך לפתח לשמוע ולהגיד הזכרת נשמות.

ג. **מי שנפטר לו ילד בר קיימא רח"ל** אומרים לטובת נשמתו יזכור ואם ההורים של הורי הילד חיים לאיו"ט יאמר הסב, (אוצר הליכות פרק ד').

ד. בנוסח התפילה יזהר שלא לומר "בעבור שאני נודר" ועיין בהערה¹⁵. ויש שהפקידו המעות מערב יו"ט בקופה של צדקה ואמר הכסף הנמצא שם.

ה. **במוסף ביוה"כ נהגו** ליפול על פניהם ולכרוע בשעת העבודה, וב"עלינו לשבח", וכיון שזה מנהג ואינו מדינא, מי שקשה לו ליפול (שיש אנשים שכאשר נופלין על פניהם ביום צום ראשם מסתחרר עליהם או עיניהם מוחשיכות וכדו') אין צריך ליפול על פניו ודי במה שיכוף ראשו (הגאון רבי שמאי קהת הכהן גרוס שליט"א).

ברכת הריח

א. יש נוהגין לקחת עמו מיני בשמים להריח בהם כדי להשלים מאה ברכות¹⁶ (מט"א סי' תרי"ט סק"ו).

ב. אסור ליהנות מריח טוב עד שיברך קודם שיריח. וכמו שאסור ליהנות באכילה ושתייה עד שיברך. ואסמכוהו בש"ס אקרא, דכתיב 'כל הנשמה תהלל קה' דמשמע שאף הנשמה תהלל על הנאתה, ואיזהו דבר שהוא הנאת הנשמה בלבד הוי אומר זה הריח. אבל לאחריו א"צ לברך כלום (שו"ע סי' רט"ז ס"א, ומשנ"ב סק"א)

ג. על עץ כגון הדסים או רוזמרין מברך 'בורא עצי בשמים'. ועל עשב מברך 'בורא עשבי בשמים' (שו"ע סי' רט"ז ס"ו).

מפאנו בספרו עשרה מאמרות. ובספר נטעי גבריאל פל"ג אות ט' הביא לזה מקור מהזוהר הקדוש).

ו. **ברכת שעשה לי כל צרכי** בירך מרנא השבט הלוי זצ"ל בברכות השחר (לוח שבה"ל). והוסיף ואמר שכך המנהג לברך בבוקר (מבית לוי).

ז. אם אוחו באמצע פסוקי דזמרה ואומרים הקהל 'המלך' או 'שיר המעלות ממעמקים' יכול להפסיק במקום דסליק ענינא ולומר עם הציבור, וכשמגיע לישתבח יכול לאומרו במקומו (אלף למטה סי' תקפ"ד סק"ג)¹³. וכן הדין בענייני אמן ושאר הפסקות, כגון: אשר יצר, פסוק ראשון של קריאת שמע, מודים דרבנן, קדיש קדושה וברכו (סי' נ"א משנ"ב סק"ח, ומט"א סי' תר"ט סק"ז)¹⁴.

ח. אם שכח לקרות קריאת שמע לפני התפילה, ורואה שיעבור זמן קריאת שמע עד שהציבור יגיע לקריאת שמע, יקרא כל הג' פרשיות באמצע פסוקי דזמרה (סי' מ"ו משנ"ב סק"א). ולדעת שו"ע הרב (סי' מ"ו ס"ט) יקרא רק את שתי הפרשיות הראשונות.

ט. לפני חזרת הש"ץ פותחים את ארון הקודש ואומרים אבינו מלכנו פתח שערי שמים לתפילתנו (אלף המגן סי' תקצ"ב סק"א).

יזכור, מוסף

א. לאחר קריאת התורה, או קודם מוסף, אומרים **יזכור זקן או חולה** יכולים לומר בביתם ביחידות ואומרים הנוסח הרגיל.

ב. **שנה ראשונה לפטירת אביו או אמו**, דעת מרנא השבט הלוי דהעיקר לפסוק כדעת הגה"ק ר"א מגריידיץ

עיטורי האוצר

השני וצריך הוא שיצטרף עם העד הראשון שהוא המברך כי עמו העדות קיים" עכ"ל.

13. אבל באמצע **'נשמת'** לא יפסיק רק לקדיש קדושה וברכו. כיון שהיא נקראת ברכת השיר כדאיתא בפסחים דף קי"ח ובתוס' שם כ' שהיא חדא ברכה, ועיין חיי אדם כלל י"ט ס"ו שנקט דין זה להלכה והעתיקו המשנ"ב סי' נ"ב סק"ה (שמעתי מהגאון רבי יחזקאל דרברמדיקר שליט"א).

14. עיין שו"ע ס"ה שכתב שמפסיק כדי לענות אמן באמצע פסוד¹⁷, אך לא חילק אם יש להפסיק דווקא במקום דסליק ענינא. ושמעתי לחלק בין אמן לבין שאר הפסקות - מפני שבענייני אמן אין יכול להמתין דהוי אמן יתומה.

15. **עיין בספרי אוצר הליכות פרק ד' כל עניין יזכור** והצדקה שמנדבים באריכות. **ועיין במדרש בגדל מעלת הצדקה לעילוי נשמות המת** (תנחומא פ' האזינו) וז"ל לָכֵן אָנוּ נוֹהֲגִין לְהַזְכִּיר אֶת הַמַּתִּים בְּיוֹם הַפְּסוּקִים עֲלֵיהֶם צִדְקָה. שֶׁכֵּן שָׁנִינוּ בְּתוֹרַת פְּהִינִים, כָּל מִשְׁפָּחוֹתַי לֹא יוֹעִיל לָהֶם הַצִּדְקָה. תִּלְמִיד לֹמֵר: אֲשֶׁר פָּדִיתִי. מִכָּאֵן קִשְׁפוּסְקִין צִדְקָה בְּשִׁבְלֵם, מוֹצִיאִין וּמַעֲלִין אוֹתָם בְּחֵץ מִן הַקֶּשֶׁת. מִיָּד נַעֲשֶׂה רַח וְנָקִי פְּגָדִי, וּמִסְתַּהֲרִין אוֹתוֹ קֶשֶׁת שְׂנוּלָד, וּמִזִּין עֲלָיו מַיִם טְהוֹרִין מִדְּלִי, וְגָדֵל בְּרַב הַנָּאָה פֶּדָה תִּהְיֶה בְּפִיָּם. כֵּן הוּא טוֹבֵל בְּכָל שְׁעָה בְּנִתְרֵי אֶפְרָסְמוֹן וּבְחֶלֶב וּבְשֶׁמֶן וּבְדִבְשׁ, וְאוֹכֵל מַעֲץ הַחַיִּים תְּמִיד הַנְּטוּעַ בְּמַחֲצֵצַת הַצִּדִּיקִים, וְנוֹפֵז נוֹטָה עַל כָּל שְׁלָחַן שֶׁל צִדִּיק וְצִדִּיק עַכ"ל, וְחֵי לְעוֹלָם. מ"מ יזהר מלעכב תשלומי נדרו ח"ו ועיין בספרי "אוצר הליכות" סוף פ"ד בענין זה.

16. איתא בגמ' מנחות דף מ"ג: "תניא היה רבי מאיר אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך". ופרש"י "קרי ביה מאה". רב חייא בריה דרב אויא בשבתא וביומי טובי טרח וממלי להו באיספרמקי ומגדי. ופרש"י "איספרמקי בשמים, ומגדי מיני מגדים שטעונים ברכה". ועיין בקרן אורה שם דעיקר הכוונה בברכה הוא **להזכר בו יתברך בכל ברכה וברכה. ובספר בני ראם להגור"א גחובסקי** זצ"ל (סי' ל"ג) הסתפק, האם מי שאינו יכול להגיע למאה ברכות מ"מ ישתדל שיהי' לו כמה שיותר, או שנאמר דכיון שמאה אין לו א"כ אין נפק"מ כמה שיהי' לו ואין זה מעלה ומווריד.

ד. היו לפניו עצי בשמים ועשבי בשמים ומיני בשמים מברך על כל אחד ברכה הראויה לו. ואם בירך 'מיני בשמים' וכיון להוציא את כל המינים יצא (שו"ע ורמ"א סי' רט"ז ס"י, ומשנ"ב סקל"ט).

ה. כתבו האחרונים דכשם שברכת עצי בשמים אינו פוטר לברכת עשבי בשמים כן ברכת עשבי בשמים אינו פוטר לברכת עצי בשמים דבעשבים אינו נכלל עץ (משנ"ב סי' רט"ז סקל"ט).

ו. על ציפורן מברך 'בורא מיני בשמים' (משנ"ב שם סקט"ז). על אתרוג מברך 'הנותן ריח טוב בפירות' (שו"ע שם ס"ב). ועל שמן אפרסמון מברך 'בורא שמן ערב' (שו"ע שם ס"ד).

ז. לכתחילה יש לברך כשאוחז בידו הימנית כדין כל ברכות הנהנין (סי' ר"ו ס"ד).

ח. הסכימו האחרונים דמה שהוא חביב לו תמיד יותר צריך להקדימו. אך אם שניהם חביבין אצלו בשוה נכון יותר להקדים העצי בשמים שהיא ברכה מבוררת ופרטית ביותר ואח"כ יברך עשבי בשמים (משנ"ב סי' רט"ז סק"מ).

ט. אם רוצה לברך שוב על אותם בשמים צריך שיהיה הסח הדעת מהברכה הקודמת. לכן אם יצא ממקומו ודעתו לחזור א"צ לחזור ולברך. אבל אם יצא ואין דעתו לחזור צריך לחזור ולברך.

י. הביאו לפניו בשמים אחרים שלא היה בדעתו עליהם צריך לברך עליהם. וכן אם עבר כמה שעות¹⁷ מאז שברך ולא היה ריחו נודף, או שישן, צריך לחזור ולברך.

קטן זקן וחולה

א. **קטן** שאוכל פת יטול ידיו עד הפרק (כרגיל) (רמ"א סי' תר"ג ס"ג, שו"ת שבה"ל ח"ה סי' קל"ט). ואם אוכל שיעור כביצה תוך כדי אכילת פרס יברך על נטילת ידים (שש"כ פל"ט הערה ק"ה).

ב. **זקן או חולה** שקשה לו לעמוד זמן ארוך מחמת חולשת התענית, עדיף שלא יתפלל תפילת הלחש בחיפזון, אלא יאמר ברכת אבות בעמידה, ואת השאר יתפלל בישיבה ככוונת הלב (שו"ת שבט הלוי ח"י סי' י"ט).

ג. העמידה צריכה להיות מעיקר הדין עד אחר על חטאים שאנו חייבים עליהם ארבע מיתות ב"ד, אך **זקן או**

חולה שקשה עליהם העמידה די שיעמדו באמירת 'אבל אנחנו ואבותינו חטאנו'. ויוסיף ויאמר גם עוינו פשענו, שזה עיקר הודוי (משנ"ב שם, ודעת השל"ה דגם אשמנו וכו' תעתענו נחשב לעיקר ודוי מטה אפרים סי' תר"ז ס"א)

ד. **במוסף ביוה"כ** נהגו ליפול על פניהם ולכרוע וכיון שזה מנהג ואינו מדינאי, מי שקשה לו אין צריך ליפול על פניו ודי במה שיכוף ראשו (הגאון רבי שמאי קהת הכהן גרוס שליט"א).

כפנות היום

א. **בתפילת נעילה** אומרים 'וחתמנו בספר החיים', 'וחתום לחיים טובים', 'נזכר ונחתם'. אם טעה ואמר וכתבנו וכו' א"צ לחזור (דעת תורה ס"ב, שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' נ"ד אות ח').

ב. צריך להוסיף מחול על הקודש דהיינו שימתינו מעט אחר צאת הכוכבים, ותוך זמן הזה אסור באכילה וברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל, ומ"מ אין שיעור לדבר ולכן כיון שמתפללים אחר צאת הכוכבים שוב מותרים בכולם אף שעדיין לא הבדיל על הכוס. רק באכילה ושתיה אסורים עד אחר הבדלה (מט"א סי' תרכ"ד ס"ג).

ג. **בתפילת ערבית** לא אומרים את כל ההוספות של עשי"ת, ואומרים אתה חוננתנו. **אם סיים בטעות המלך הקדוש** במקום האל-הקדוש אין צריך לחזור (חי"א כלל כ"ד ס"י, קשו"ע סי' קכ"ט ס"ג). וכן אם סיים המלך המשפט א"צ לחזור (משנ"ב סי' קי"ח סק"א).

קידוש הלבנה

א. נוהגין לקדש הלבנה מיד כשיוצאין מבהכ"נ כדי להתחיל במצוה מיד, ולא קודם שהם שרוים בצער מחמת ימי הדין, ובעוד שהם מעוטפים עדיין בטלית וקיטל בלב שמח. ויש מקפידין שלא לקדש הלבנה מיד רק הולכין לביתם ומבדילין וטועמין קצת לסעוד הלב שלא לקדש הלבנה כשהוא מעונה, ואין ראוי לכל אדם לעשות כן לפרוש מן הצבור, רק מי שמרגיש בעצמו שמחמת חולשת הלב לא יכוין כראוי (מט"א סי' תרכ"ד ס"ד). וכן נהג מרנא השבט הלוי זצ"ל לקדש מיד את הלבנה.

ב. אחר קידוש הלבנה פוקדין איש את רעהו בשלום וברכת שנה טובה בשמחה וטוב לב כמו ביו"ט (מט"א שם ס"ה).

עיטורי האוצר

17. לגבי ברכת ציצית כתב השו"ע הרב שאף אם דעתו לחזור ולהתעטף אם עבר שעות או שלש אינו מועיל וצריך לברך שוב, וי"ל ג"כ הכי לגבי בשמים (שמעתי מהגרמ"ש קליין שליט"א).

ולא יהיה לפניו¹⁹. או יאכל דבר מאכל שברכתו שהכל כגון במבה או סוכר או שוקולד ויפטור שאר משקים. ודעת השו"ע הרב²⁰ דאם המשקים לפניו או על כל פנים בדעתו לשתות, אז ברכת היין של קידוש או הבדלה פוטר הברכה של שאר משקים שישתה אחריו. ועיין בהערה למטה²¹.

ב. השומע מאחר ולא טעם מהיין צריך לברך על המשקים ברכת שהכל²² (סי' קע"ד ס"ב).

ג. מיני המזונות שרוצה לאכול אחר ההבדלה טוב להביאם רק לאחר ההבדלה, ואם הם לפניו יכסם (סי' רצ"ט ס"ט, ושו"ת לבושי מרדכי ח"א סי' מ"ו).

ברכה אחרונה

א. המבדיל על הכוס בביתו ונוטל ידיו לסעודה מיד, נחלקו הפוסקים אם ברכת היין פוטר את היין שבסעודה אח"כ (שו"ע סי' קע"ד), הלכך יכוון שאינו רוצה להוציא את היין שבתוך הסעודה ויברך מעין שלש, קודם הסעודה (משנ"ב סק"י). **שכח** ולא בירך על הגפן יכון בברכת המזון לפטרו (שעה"צ סק"ט).

ב. ואם שתה שתה גם שאר משקים, אינו מברך בורא נפשות ונפטר בברכה אחרונה של הגפן. וכך יוצא מידי ספק האם לברך ברכה אחרונה על משקים לפני הסעודה, כיון שעל כל פנים צריך לכו"ע מחמת שצריך לברך ברכה אחרונה כדין על היין ובזה פוטר שאר המשקים.

ג. אם טעם מן היין של הבדלה פחות מכשיעור ואחר כך שתה שאר משקים כשיעור רביעיית מברך בורא נפשות, כיון דאינו מברך על הגפן משום שלא שתה כשיעור (סי' ר"י ס"א) ואף על פי שלא בירך שהכל (לוח

א. אשה הממתינה לבעלה וקשה לה להמתין מלאכול תבדיל בעצמה (שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' נ"ד). וכן מי שצמא מותר לו לשתות מים בלבד קודם שיבדיל. ומכל מקום לפני שתייתו יבדיל בתפילת ערבית באמירת אתה חוננתנו או יאמר ברוך המבדיל בין קודש לחול (שש"כ פס"ב סכ"ה, והערה נ"ט).

ב. טוב להבדיל מלבוש בקיט"ל והוא עפ"י הסוד (כף החיים סי' תרכ"ד סק"ח, סי' יעב"ץ, אלף המגן סק"ח).

ג. במוצאי יוה"כ מברכים בורא מאורי האש רק על נר שנדלק מערב יוה"כ, ויש אומרים שגם על נר היוצא ממנו. והטעם הוא משום שבמוצאי יוה"כ מה שמברכין על האור הוא להורות שיום זה היה קדוש משאר ימים טובים ונאסר להבעיר בו אש ועתה הותר והוי האש דבר חידוש ומברכין עליו, וזה לא שייך אלא באור ששבת, רצה לומר שהיה בעולם ביוה"כ בשעת שבייתה ופסקה הנאתה ממנה בו ביום ועכשיו הותר לו, משא"כ באור זה שלא היה מעולם ביוה"כ (סי' תרכ"ד ס"ד, משנ"ב סק"ז).

ד. יש אומרים להבדיל על נר של בית הכנסת, ויש אומרים שאין להבדיל עליו אלא מדליקין נר אחר ממנו, והנכון להבדיל על שניהן ביחד, דהיינו להדליק נר אחד מנר בית הכנסת ולא יבדיל על נר עצמו של בית הכנסת לחוד (סי' תרכ"ד ס"ה). וכתב המשנ"ב (סק"ג) דיותר טוב להכין בביתו נר מיוחד לכך שידלק מעיו"כ עד שיבוא מבית הכנסת במוצאי יוה"כ.

שתיה או אכילה לאחר הבדלה

א. המבדיל על היין ורוצה לשתות אח"כ שאר משקים מים או קפה וכדומה יכוון שאינו רוצה לפטור המושקה¹⁸

עיטורי האוצר

18. אמרי יעקב שו"ת ח"ג סי' נ"ה, שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' ט"ז. כל זה לדעת הבתי כהונה שהובא בהגהות רע"א סי' קע"ד ס"א דיין ברכת המצות לא פוטר שאר משקים עיין שו"ת שבט הלוי הנ"ל שדן בזה וחשש לו מאחר שרבי עקיבא איגר חשש לו.

19. כתבתי ע"פ החי אדם כלל נ"ה סי' ש"א באופן שהיה דעתו שלא לפטור שאר משקים מ"מ יברך אח"כ שהכל על סוכר ויכון לפטור בו את המשקין וכך נקט הגרי"ש אלישיב ז"ל וזאת הברכה פ"א הערה 8 וע"ע שו"ת מנחת יצחק ח"ח סי' י"ט דהשומע קידוש ואינו שותה מהיין מלוא לוגמיו, יכוון שלא לצאת בברכת הגפן, ואז יוכל לברך לכתחילה על שאר המשקים וכ"כ בש"כ פנ"ד הערה ק"ד.

20. סי' קע"ד ס"ד וכן נקטו בלוח ברכות הנהנין פרק ה' סי' י"ב אף שיש קושי בדברי הרב ששם מציין את מוג"א סו"ס סק"א לגבי קידוש ששם פוטר אף לדעת הבתי כהונה ורע"א, אבל בלוח של ברכת הנהנין כותב זאת שוב, ואף שכתוב בסי' קע"ד שדעתו מועיל בסוגריים אבל בלוח ברכת הנהנין חוזר על זה שוב. ואם אינו מהרב בעצמו אלא מאחיו הסוגרים מ"מ בלוח וודאי מהרב בעצמו ולכן אולי הוסיף זאת.

21. **לדעת השו"ע** הרב (לוח ברכת הנהנין פ"א סכ"א) אם שתה רביעיית יין, בברכה אחרונה של הגפן פוטר גם שאר משקים ואין צריך לברך בורא נפשות, ואפילו אם שברך ברכה ראשונה על שאר משקים כגון שהיה בדעתו שלא להוציא בברכת הגפן מ"מ ברכה אחרונה של הגפן פוטרת. **ולדעת המשנה ברורה** (סי' ר"ח סק"ב) אם ברך ברכה ראשונה על שאר משקים מפני שלא הוציא בברכת הגפן צריך לברך ברכה אחרונה בורא נפשות.

22. **שמע הבדלה מאחר וטעם מעט מהיין** - דעת השו"ע הרב (סי' קע"ד ס"ד) והדרך החיים (בדיני קידוש) דאינו צריך לברך על המשקים כיון דנפטר בברכת היין. וז"ל השו"ע הרב שם "ואפילו אינו קובע עצמו לשתות יין אלא שותה יין מעט לצורך מצוה כגון קידוש והבדלה ושותה משקין הרבה אח"כ נפטרים בברכת היין". ועיין בביאור הלכה (סי' קע"ד ד"ה יין פוטר) שהביא את החי אדם שברכת היין שפוטר שאר משקין הוא דווקא כששותה

מוצאי יוה"ב

א. אוכלים ושומחים במוצאי יום הכיפורים דהוי קצת יום טוב. כדאיתא במדרש דבת קול יוצאה במוצאי יוה"ב ואומרת לך אכול בשמחה וגו' (רמ"א סי' תרכ"ד ס"ה, משנ"ב סקט"ו).

ב. המדקדקים מתחילים מיד במוצאי יוה"ב בעשיית הסוכה כדי לצאת ממצוה אל מצוה, וביום המחרת יעשה כולה (רמ"א סי' תרכ"ד ס"ה ומשנ"ב סק"ט).

ג. ביום שאחר יוה"ב משכימין לביהכ"נ²³ כדי שלא יהא נראה ח"ו שאנו היינו נכנעין לו רק בעת שאנו צריכין לבקש על דיננו (משנ"ב סי' תרכ"ד סק"ד).

ברכות הנהנין פ"א סכ"א לשו"ע (הרב) וכך נקטו השבט הלוי שו"ת ח"ח סי' קס"ו אות ב' ושו"ת אגרות משה ח"א סי' ע"ד וכך הביא שו"ת אמרי יעקב ח"ג סי' נ"ה ועיין שער הציון סי' ר"ח סק"ע שנשאר בצריך עיון.

ד. האוכל מיני מזונות קודם הסעודה יעשה הפסקה ויברך ברכה אחרונה, (סי' קע"ו משנ"ב סק"ב).

זהירות שלא לקבוע סעודה באכילת מיני מזונות

א. האוכל פת הבאה בכיסנין (מיני מאפה שיש להם צורת לחם ולא מיני תבשילים) כמות גדולה בשיעור שבני אדם רגילין לקבוע סעודה (כמות זו את סעודתם) דין המזונות כדן לחם גמור וצריך לברך עליו המוציא וברכת המזון.

עיטורי האוצר

בקביעות, אבל בשותה כוס אחד או שנים אינו פוטר, והכרעת הביאור"ה שם דכששותה מלא לוגמיו פוטר, ואם לא שתה מלא לוגמיו יבקש לאחד שלא טעם כלל מן הכוס שיפטרנו בברכה על המשקין או שיברך על מעט סוכר וכדו' ויפטור המשקין. וכתבתי לעיל כדעת השו"ע הרב והדרך החיים כיוון ששמעתי מהגר"מ סירוטה שליט"א דנקטו כך למעשה.

23. בדרך כלל בירר מרנא השבט הלוי זצ"ל לאחר ההבדלה במוצאי יום הכיפורים באיזה שעה יתחילו תפילת שחרית למחר, וצווה להכריז ולהודיע על כך, וראו בזה ענין מיוחד של "לכו מחיל אל חיל" להמשך עבודת היום הקדוש וזריזות לעבודתו ית"ש (הליכות הלוי).

יתגברו המתנדבים בעם לזכות ארח"י בדבר הלכה

לעילוי נשמת

הרבנית הצדקנית

רבקה יהודית דרדק
בת רבי ישראל תנחום הכהן ע"ה

נלב"ע כד תמוז פ"ו

הונצח ע"י בנה

ידידנו עוז מקורבם וחביבם של מרגן ורבנן זצ"ל ויב"חט"א
הגאון הגדול רבי ישראל תנחום דרדק שליט"א

לעילוי נשמת

הבחור רב

בן הר"ר אברהם יחזקאל הי"ד

אינדיג

נלב"ע י"א תשרי תשל"ד

לעילוי נשמת

א"מ הר"ר יוסף נטע בן הר"ר יעקב זצ"ל
נלב"ע ג' חשוון תשע"ג

א"מ מרת שרה לאה בת הר"ר זאב הלוי ע"ה
נלב"ע ט"ז אב תשפ"ו

נרבת בנם ידידנו

הרה"ח פנחס צבי שטינליץ שיחי'

הרבו תפילה

לרפאות הידרה

חנה בת נחמה דבורה

לרפ"ש בתשח"י

ניתן לשמוע את השיעורים ב'קול הרשון' + יוצא לאור ע"י בירת הוראה 'אוצר הלכות' + עיצוב ועימוד: יצחק גלבר
להארות והערות ניתן להתקשר בשעות הערב בטל' 053-3144016 או לפנות בדוא"ל A303570102@gmail.com
נא תרמו בעין יפה לזיכוי הרבים בעמדות נדרים פלס "כולל - והערב נא" לציין עבור 'אוצר הלכות'